

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

**Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού
(ΤΕΠΑΕΣ)**

ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

(1η/17.09.2003 απόφαση της Γ.Σ. του Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ.)

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

**Γουβιάς Διονύσης – Λέκτορας ΤΕΠΑΕΣ
Τσαούσης Ιωάννης – Επικουρος Καθηγητής ΤΕΠΑΕΣ
Βιτσιλάκη-Σορωνιάτη Χρυσή – Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΤΕΠΑΕΣ**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ – ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ

Το Πανεπιστήμιο Αιγαίου επιχειρεί μια πρωτοποριακή προσπάθεια που αποβλέπει στην οργάνωση πλέγματος τριτοβάθμιων σπουδών με καινοτόμο αντίληψη σε ό,τι αφορά τη μεθοδολογία και το περιεχόμενο του προγράμματός τους, ενώ παράλληλα χρησιμοποιείται και ως μοχλός αναβάθμισης της κοινωνικής ζωής στην ευρύτερη περιοχή των Δωδεκανήσων. Δεδομένων των ραγδαίων επιστημονικών εξελίξεων στο χώρο των επιστημών της Αγωγής, και των θεαματικών κοινωνικο-οικονομικών και τεχνολογικών εξελίξεων που κατακλύζουν όλους τους χώρους εργασίας και μάθησης κατά τα τελευταία χρόνια –τόσο στη χώρα μας, όσο και σε διεθνές επίπεδο— το *Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ.*, θεώρησε ότι πρέπει, από πολύ νωρίς να τεθούν στέρεες βάσεις για την ανάπτυξη της επιστημονικής γνώσης. Αφετηριακό σημείο όλων αυτών των προσπαθειών είναι η ανάγκη να προσφερθεί σε όλους του φοιτητές του πανεπιστημίου (προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς) μια ολοκληρωμένη μεθοδολογική προσέγγιση της κατάκτησης της γνώσης.

Με δεδομένη την ανάγκη οι μεταπτυχιακοί και προπτυχιακοί φοιτητές, καθώς και υποψήφιοι διδάκτορες, να καταστούν ικανοί να εκπονήσουν οποιουδήποτε είδους συγγραφικό έργο υψηλής ποιότητας (εργασίες στα πλαίσια μεμονωμένων μαθημάτων, διπλωματικές-πτυχιακές εργασίες και διδακτορικές διατριβές), το *Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ.* αποφάσισε να θεσπίσει κάποιους κανόνες συγγραφής. Αυτοί έχουν να κάνουν, τόσο με δεοντολογικά κριτήρια γύρω από τις αναγκαιότητες και τις απαιτήσεις μιας πλήρους επιστημονικής εργασίας, αλλά και με τις δεξιότητες που αναμένεται να αποκτήσουν οι φοιτητές (μεταπτυχιακοί και προπτυχιακοί) ή/και οι υποψήφιοι/ες διδάκτορες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- 1.1 Οι όροι ‘διατριβή’ (*thesis*) ή ‘διπλωματική εργασία’ (*dissertation*) συγγέονται συνήθως. Χωρίς να αποτελεί αυτό κάποιον γενικά αποδεκτό κανόνα συνηθίζεται να θεωρούμε την πρώτη εκείνο το κομμάτι εργασίας το οποίο έχει δημοσιεύσιμη μορφή και μπορεί να βρεθεί σε μια βιβλιοθήκη, ενώ η δεύτερη δεν είναι απαραίτητο να πληροί τους παραπάνω όρους. Αντίγραφα των διπλωματικών εργασιών είναι δυνατόν να βρίσκονται σε μια πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη, αλλά το σύνηθες είναι αυτά να φυλάσσονται από το τμήμα, κυρίως ως ‘δείγματα’ επιτυχώς συμπληρωμένων ακαδημαϊκών εργασιών. Γι’ αυτό τον λόγο, από εδώ και στο εξής, θα αναφερόμαστε και στις δύο με τον όρο ‘επιστημονική εργασία’ ή απλώς ‘εργασία’.
- 1.2 Πολύ συχνά συμβαίνει να έχουμε πολύ καλές ερευνητικές προσπάθειες, αλλά η παρουσίασή τους να ‘χωλαίνει’, με αποτέλεσμα να χρειάζονται επανεξέταση. Εκτός των γραμματικών και συντακτικών λαθών και των αδυναμιών που παρουσιάζονται συχνά στη παρουσίαση των δεδομένων, πολύ συχνά παρατηρείται μια έλλειψη εκτίμησης κάποιων παραδεκτών προτύπων (*standards*) σε θέματα όπως οι παραπομπές (άμεσες ή έμμεσες). Το κείμενο αυτό θα προσπαθήσει να εφοδιάσει τους φοιτητές (προπτυχιακούς & μεταπτυχιακούς) με τις απαραίτητες γνώσεις πάνω σε θέματα παρουσίασης και συγγραφής μιας επιστημονικής εργασίας.
- 1.3 Αν και πολλοί φοιτητές πιστεύουν ότι ο κύριος σκοπός μιας προσεκτικής προετοιμασίας της επιστημονικής εργασίας είναι η κατάκτηση ενός τίτλου σπουδών, δεν πρέπει να ξεχάσουμε ότι η συγγραφή μιας εργασίας-αναφοράς είναι *αναπόσπαστο κομμάτι* ενός ερευνητικού προγράμματος σπουδών. Το τελικό στάδιο κάθε έρευνας είναι η αποτελεσματική ‘μετάδοση’ των μεθόδων και των πορισμάτων της έρευνας σε αυτούς που είναι ικανοί να τις *κρίνουν, αξιολογήσουν και χρησιμοποιήσουν*. Μια καλή ερευνητική δουλειά και κάποια σημαντικά αποτελέσματα είναι δυνατόν να πάνε ‘χαμένα’, αν παρουσιαστούν με τέτοιο τρόπο(ους) ώστε οι *υποθέσεις* ή η *μεθοδολογία* να φαίνονται ‘ομιχλώδεις’, μη εμπειριστατωμένες και τεχνικά ελλιπείς. Οι κύριοι σκοποί μιας έρευνας από κάθε μεμονωμένο φοιτητή έχουν δύο διαστάσεις:
- η εξάσκηση στη μεθοδολογία της έρευνας, και
 - η αναγνώριση ζητημάτων και προετοιμασία των (ερευνητικού) ‘εδάφους’ για άλλους ερευνητές.
- 1.4 Οι φοιτητές συνήθως υποεκτιμούν την ποσότητα χρόνου που θα απαιτηθεί για να γραφεί μια εργασία. Αν και συνήθως αφήνεται για μετά την συλλογή των δεδομένων ή τη λήξη των παρατηρήσεων (εξαρτάται από την ερευνητική μεθοδολογία), η συγγραφή ορισμένων κομματιών, όπως της ανασκόπησης της βιβλιογραφίας, μπορεί να αρχίσει πριν τη συλλογή των πληροφοριών. Πρέπει όμως να δοθεί προσοχή εδώ γιατί υπάρχουν κάποια ερευνητικά θέματα όπου η τελική συγγραφή είναι ανάγκη να ακολουθήσει τη συλλογή και ανάλυση των στοιχείων. Αν υπάρχει η οποιαδήποτε αμφιβολία περί τούτου, η καλύτερη λύση είναι να συζητηθεί το θέμα με τον/την επιβλέποντα/ουσα καθηγητή/τρια.
- 1.5 Οι φοιτητές είναι αναμενόμενο να ζητούν λεπτομερείς και ξεκάθαρες οδηγίες που αφορούν την οργάνωση και το περιεχόμενο της διατριβής τους ή της διπλωματικής τους εργασίας. Η παροχή των απαραίτητων οδηγιών συνήθως περιλαμβάνει ένα σημαντικό απόθεμα χρόνου και ενέργειας, και από τον/την επιβλέποντα/ουσα καθηγητή/τρια αλλά και από τον/την ίδιο/α τον/την φοιτητή/τρια.
- 1.6 **Είναι λοιπόν απαραίτητο να ξεκαθαρίσουμε ότι ο Οδηγός αυτός δεν μπορεί –και δεν σκοπεύει– σε καμιά περίπτωση να υποκαταστήσει μια καλή επικοινωνία μεταξύ επιβλέποντος/ουσας καθηγητή/τριας και φοιτητή/τριας.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - ΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

2.1 Η έκταση μιας διατριβής ή διπλωματικής εργασίας θα ποικίλει ανάλογα με μια σειρά από παράγοντες. Συνήθως παρέχονται τα όρια από την ακαδημαϊκή μονάδα (τομέας, τμήμα, πανεπιστήμιο, ερευνητικό ίδρυμα κλπ.) στην οποία ‘ανήκει’ ο φοιτητής. Μια ερευνητική εργασία-αναφορά (διατριβή ή διπλωματική εργασία) δεν είναι απλά μια συρραφή μικρότερων εργασιών οι οποίες ‘στριμώχονται’ μαζί με μερικούς πίνακες και γραφήματα, ούτως ώστε να δείχνουν ‘επιστημονικές’. Πρέπει να είναι ένα εννοιολογικά συμπαγές κομμάτι.

2.2 Δεν υπάρχει απαραίτητα μια θετική σχέση μεταξύ της ποσότητας και της ποιότητας.

2.3 Συνιστώμενα όρια έκτασης

Η έκταση κάθε είδους επιστημονικής εργασίας είναι υποκείμενη σε διάφορους φυσικούς και επιβαλλόμενους περιορισμούς. Η πρακτική πάντως που επιβάλλεται από τα ξεχωριστά ακαδημαϊκά περιβάλλοντα διαφέρει. Διατηρώντας, παρόλα αυτά, ένα ελάχιστο σύνολο προϋποθέσεων, πιστεύουμε ότι και διασφαλίζεται η συνοχή της επιστημονικής έρευνας, αλλά και οι ίδιοι οι ερευνητές-φοιτητές αποκτούν μια σταθερή ‘πυξίδα’ στον δύσκολο δρόμο της αναζήτησης της Γνώσης. Το Τμήμα Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αιγαίου, αποφάσισε ότι τα ακόλουθα κριτήρια είναι απαραίτητα να τηρούνται όσον αφορά την έκταση μιας επιστημονικής εργασίας.

ΤΙΤΛΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΕΛΑΧΙΣΤΟ		ΜΕΓΙΣΤΟ	
	Λέξεις	Σελίδες	Λέξεις	Σελίδες
Διπλωματική Εργασία για Πτυχίο	15.000	30	40.000	80
Διπλωματική Εργασία για Δίπλωμα Μεταπτυχιακών Σπουδών	20.000	40	60.000	120
Διδακτορική Διατριβή	50.000	100	100.000	200

Σημείωση: Τα παραπάνω όρια δεν περιλαμβάνουν Βιβλιογραφικές Αναφορές και Παραρτήματα.

Οι προαναφερθέντες αριθμοί σελίδων αντιστοιχούν σε ελληνική γραμματοσειρά Times New Roman, με μέγεθος χαρακτήρων (fonts) ‘11’ στιγμών, με διάστιχο 1,5 γραμμής, σε χαρτί A4, με περιθώρια 1 ίντσας (2.5 εκ.) από κάθε πλευρά της σελίδας (500 περίπου λέξεις/σελίδα). Αν για κάποια εργασία έχει συμφωνηθεί με τον επιβλέποντα καθηγητή ή έχει από το αρμόδιο συλλογικό όργανο οριστεί είτε μικρότερο διάστιχο είτε μικρότερη γραμματοσειρά, τότε γίνονται φυσικά και οι ανάλογες μεταβολές στην έκταση της εργασίας. Όταν γίνεται εκτεταμένη χρήση στατιστικών στοιχείων, η έκταση της τελικής εργασίας μπορεί να είναι λίγο μικρότερη από τα προαναφερθέντα ελάχιστα όρια.

2.4 Είναι δύσκολο να γράψει κανείς μια μεστή μικρή αναφορά από μια εκτενή. Η συντομία απαιτεί ένα ξεκάθαρο και ακριβές γράψιμο καθώς και αποφυγή ασχέτων αναφορών. Αυτό μπορεί να γίνει μόνο με πολύ προσοχή στη διαδικασία της συγγραφής και με συνεχείς αναθεωρήσεις. Ο σκοπός δεν είναι να έχουμε ένα σύντομα τελειωμένο αλλά ένα αποτελεσματικό ‘προϊόν’. Μια επιστημονική εργασία πρέπει να προβάλλει την ουσία της σε μια συνεκτική και καλά δομημένη μορφή.

2.5 Η ακρίβεια νοήματος είναι σημαντική, πέρα από κάθε συσχέτιση με την έκταση. Μια χρήσιμη τεχνική για να πετύχουμε την επιθυμητή έκταση είναι να υπάρχουν κάποιοι περιορισμοί για τις σελίδες κάθε υπο-ενότητας ή υπο-κεφαλαίου. Παραδείγματα –πάνω στα οποία μπορεί κάποιος να εξασκηθεί— δίνονται στον παρακάτω πίνακα (δεν γίνεται αναφορά σε διδακτορική διατριβή, η οποία είναι ειδική περίπτωση).¹

¹ Θεωρούμε δεδομένα τα προαναφερθέντα μεγέθη γραμματοσειρών και διαστημάτων.

ΑΝΩΤΕΡΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΕΛΙΔΩΝ

	Προπτυχιακές Διπλωματικές Εργασίες(Εμπειρική Έρευνα)	Μεταπτυχιακές Διπλωματικές Εργασίες
Εισαγωγικό Κεφάλαιο	5	5
Περιγραφή του Εξεταζόμενου Ζητήματος	10	10
Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	10	20
Περιγραφή της Μεθοδολογίας	10	15
Επεξήγηση των Τεχνικών Μέτρησης και	5	10
Παρουσίαση Αποτελεσμάτων	20	30
Σχολιασμός των Αποτελεσμάτων	10	20
Συμπεράσματα	10	10
ΣΥΝΟΛΟ	80	120

2.6 Συγγραφή και Επεξεργασία του κειμένου σε Κειμενογράφο

- Όλες οι επιστημονικές εργασίες, καθώς και οι συντομότερες αναφορές που σχετίζονται με αυτές πρέπει να γράφονται σε κάποιο από τα γνωστά προγράμματα επεξεργασίας κειμένου και να εκτυπώνεται σε λευκό χαρτί A4 φωτοτυπικής ποιότητας. Για ξεχωριστές περιπτώσεις, και μόνο ύστερα από σύμφωνη γνώμη του επιβλέποντος καθηγητή, μπορεί να γίνει εξαίρεση και να χρησιμοποιηθεί έγχρωμο χαρτί. Οι εργασίες πρέπει να βιβλιοδετούνται, αν και ύστερα από συνεννόηση με τον επιβλέποντα καθηγητή είναι δυνατόν να παρουσιαστούν σε διάφορες πιο πρόχειρες μορφές (π.χ. σπιράλ με κάλυμμα ζελατίνας).
- Κάθε σελίδα πρέπει να έχει εξωτερικά περιθώρια, όχι μικρότερα από 1.5 εκ.. Το εσωτερικό περιθώριο πρέπει να είναι τουλάχιστον 2.5 εκ. για να επιτρέψει την ευκολότερη βιβλιοδεσία του. Η σελιδοποίηση πρέπει να γίνεται με αραβικά σύμβολα (1, 2, 3, ...) και να είναι συνεχής, ξεκινώντας από την πρώτη σελίδα ('σελίδα του τίτλου'), χωρίς όμως αυτή να αριθμείται. και οι αριθμοί σελίδων να τυπώνονται χωρίς τελείες, παύλες ή άλλα σύμβολα, πριν ή μετά. Η συνεχής σελιδοποίηση πρέπει να περιλαμβάνει επίσης όχι μόνο το κείμενο, αλλά επίσης, τις προκαταρκτικές σελίδες, τα διαγράμματα, τους πίνακες, τους χάρτες, τις φωτογραφίες ή άλλες καλλιτεχνικές απεικονίσεις, και θα επεκτείνεται σε όλους τους τόμους, όταν φυσικά πρόκειται για πολύτομο έργο.
- Κάθε κεφάλαιο πρέπει να έχει τον δικό του τίτλο, και μόνο ο τίτλος ολόκληρης της εργασίας-διατριβής πρέπει να βρίσκεται σε μια ξεχωριστή σελίδα μόνος του χωρίς κείμενο. Οι τίτλοι των κεφαλαίων πρέπει να απέχουν τουλάχιστον 4 εκ. από την κορυφή της σελίδας και το κείμενο να αρχίζει τουλάχιστον 2 εκ. μετά από αυτούς.
- **Υπογράμμιση:** Η υπογράμμιση λέξεων πρέπει να αποφεύγεται εκτός αν είναι απολύτως απαραίτητο για να τονιστεί κάποιο συγκεκριμένο σημείο ενός επιχειρήματος, ή όταν αναφερόμαστε σε ομάδες ή κατηγορίες με ξεχωριστό 'ειδικό' βάρος στην ανάλυση που επιχειρούμε. Ειδική περίπτωση αποτελούν οι υπογραμμίσεις λέξεων στην βιβλιογραφία που παρατίθεται στο τέλος της εργασίας (βλέπε ειδικό κομμάτι παρακάτω).
- **Παύλες και άλλα σύμβολα:** Υπάρχουν δύο ειδών παύλες, τις οποίες δεν πρέπει να συγχέουμε γιατί η σημασία τους είναι εντελώς διαφορετική: α) η παύλα που ενώνει δύο λέξεις και συνήθως τονίζει την διπλή ιδιότητα ενός ανθρώπου (π.χ. το «ερευνητές-φοιτητές»), και β) εκείνη η παύλα που χωρίζει δύο προτάσεις, (π.χ. το «Παραδείγματα –πάνω στα οποία μπορεί κάποιος να εξασκηθεί— δίνονται στον παρακάτω πίνακα»).

2.7 Προκαταρκτικές Σελίδες

- **Σελίδα Τίτλου**

Η σελίδα τίτλου γράφεται τυπικά με έντονα ΚΕΦΑΛΑΙΑ ή πεζά (μεγάλου μεγέθους) γράμματα. Η χρήση χρωμάτων πρέπει γενικά να αποφεύγεται, αν και είναι δυνατή μετά από συνεννόηση με

τον/την επιβλέποντα/ουσα καθηγητή/τρια ή την Συμβουλευτική Επιτροπή (σε περίπτωση διδακτορικής διατριβής). Στην ίδια σελίδα πρέπει να δίνονται οι απόλυτα απαραίτητες πληροφορίες για τη συγκεκριμένη επιστημονική εργασία. Αυτές είναι: α) ολόκληρος ο τίτλος, β) μια δήλωση που να λέει «Αναφορά / Διπλωματική εργασία / Διατριβή (εξαρτάται από το είδος της εργασίας) που εκπονήθηκε στο Τμήμα ΤΕΠΑΕΣ της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αιγαίου, για την χορήγηση του (όνομα του τίτλου σπουδών), γ) τον χρόνο δημοσίευσης, δ) το όνομα του υποψηφίου, και ε) το όνομα του επιβλέποντος καθηγητή. Όταν η επιστημονική εργασία αποτελείται από περισσότερους του ενός τόμων, κάθε τόμος πρέπει να περιέχει μια σελίδα τίτλου –όπως περιγράφηκε παραπάνω—αλλά ταυτόχρονα και τον αντίστοιχο αριθμό τόμου καθώς και το συνολικό αριθμό σελίδων σε ρωμαϊκή αρίθμηση (π.χ. Τόμος I, ή II). [Βλέπε Παράρτημα Γ]

• Ευχαριστίες και Πρόλογος

Αν και αυτά δεν είναι υποχρεωτικά, συνήθως περιλαμβάνεται στον τελικό τόμο για να αναφερθεί σε ανθρώπους ή οργανισμούς στους οποίους ο/η συγγραφέας χρωστά πολλά όσον αφορά την προετοιμασία και περαίωση της εργασίας. Επίσης, πρέπει να ειπωθεί ότι, αν και δεν είναι αρκετά σύνηθες φαινόμενο να έχουμε Πρόλογο σε μια διπλωματική εργασία, μερικές φορές μπορεί να προστεθεί για να ξεκαθαρίσει κάποια σημαντικά στοιχεία που έχουν να κάνουν με την καλύτερη κατανόηση του κειμένου (π.χ. σε ένα βιβλίο γύρω από την ‘επαγγελματική κατάρτιση ατόμων με ειδικές μαθησιακές ανάγκες να γίνει μια σύντομη αναφορά στην επικαιρότητά του ενόψει ανάλογων νομοθετικών πρωτοβουλιών –πέρα από τις όποιες γενικότερες αναφορές και αποσαφηνίσεις γύρω από το προς εξέταση θέμα που θα δοθούν στην Εισαγωγή της εργασίας).

• Περιεχόμενα

- Κάθε μέρος της εργασίας πρέπει να βρίσκεται εδώ μέσα, συμπεριλαμβανομένων γραφημάτων, σχεδιαγραμμάτων, πινάκων καθώς και των όποιων παραρτημάτων ακολουθούν το κυρίως κείμενο. Καλό είναι, για λόγους ευαναγνωσίας της εργασίας, να υπάρχουν χωριστά περιεχόμενα για κάθε μία από τις προαναφερθείσες κατηγορίες επεξηγητικών οπτικών παραθέσεων.
- Οι αριθμοί των σελίδων που περιγράφουν κεφάλαια ή υπο-κεφάλαια της εργασίας πρέπει να δίνονται. Σε αυτήν την περίπτωση, αρκεί να παρέχεται η πρώτη σελίδα κάθε υπο-ενότητας.
- Αν τα Παραρτήματα έχουν μέχρι πέντε διαφορετικούς τίτλους-θέματα, τότε επιτρέπεται να καταχωρούνται στη σελίδα Περιεχομένων. Αν έχουν περισσότερους από πέντε, τότε πρέπει, μετά τους προαναφερθέντες Πίνακες Περιεχομένων, να προστεθεί ακόμα μια σελίδα με ‘Περιεχόμενα Παραρτημάτων’, όπου θα καταχωρούνται οι σελίδες του περιεχομένου των Παραρτημάτων.

• Κατάλογος Πινάκων

- Μια ακριβής λίστα με όλους του πίνακες και τις αντίστοιχες σελίδες πρέπει να δοθεί.
- Ολόκληρος ο τίτλος κάθε πίνακα πρέπει να δίνεται.
- Οι πίνακες πρέπει να αριθμούνται σε ακολουθία.
- Όταν ο αριθμός των σελίδων είναι μικρότερος από 12, οι πίνακες πρέπει να συγχωνευτούν με τον Κατάλογο των Γραφημάτων, Χαρτών, Εικόνων κλπ.
- Η αρίθμηση των πινάκων καλύτερο είναι να χρησιμοποιεί τους Κεφαλαίους Ρωμαϊκούς αριθμούς (I, II, III, IV, ...).

• Κατάλογος Γραφημάτων, Διαγραμμάτων, Χαρτών, Εικόνων κλπ.

- Μια ακριβής λίστα με όλα τα γραφήματα, χάρτες κλπ., καθώς και τις αντίστοιχες σελίδες πρέπει να δοθεί. Μερικές αναφορές περιέχουν πολλού στατιστικούς πίνακες, με αποτέλεσμα οι παράθεσή τους σε έναν ενιαίο Κατάλογο μπορεί να αποδειχθεί αντιπαραγωγική και να καταστήσει τις αρχικές σελίδες υπερβολικά πολλές. Σε τέτοια περίπτωση μπορεί να αποφευχθεί ένας ξεχωριστός κατάλογος για τα παραπάνω, αρκεί να περιληφθεί μια υποσημείωση στο τέλος των Περιεχομένων.
- Ολόκληρος ο τίτλος κάθε γραφήματος, χάρτη, διαγράμματος, εικόνας κλπ. πρέπει να δίνεται.

- Η αρίθμηση των γραφημάτων και των συναφών καλύτερο είναι να χρησιμοποιεί τους Αραβικούς αριθμούς (1, 2, 3, ...).
- **Κατάλογος με συντομογραφίες που έχουν χρησιμοποιηθεί στο σώμα κάθε διατριβής.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ‘ΚΑΛΟ’ ΚΑΙ ‘ΚΑΚΟ’ ΓΡΑΨΙΜΟ

3.1 ΓΡΑΦΟΝΤΑΣ ΜΕ ΑΚΡΙΒΕΙΑ

- **Προσπαθήστε να είστε ακριβείς με υλικό το οποίο μπορεί να μην είναι ξεκάθαρο.** Οι λέξεις και οι φράσεις πρέπει να αποδίδουν τις ιδέες και τις φράσεις καθαρά και με ακρίβεια. Όροι-κλειδιά πρέπει πάντα να γίνονται απολύτως ξεκάθαροι, αλλά η ‘παγίδα’ της προσπάθειας να εξηγήσουμε όλους τους όρους πρέπει να αποφεύγεται, γιατί αυτό θα οδηγήσει σε μια ατελείωτη παλινδρόμηση. Γενικά, οι λεξιλογικοί ορισμοί πρέπει να αποφεύγονται. Αυτοί είναι συνήθως χρηστικοί ορισμοί και σπανιότατα ξεδιαλύνουν ένα ζήτημα. Αν έχει προηγηθεί μια καλά διαρθρωμένη ανάλυση του πεδίου έρευνας, οι ορισμοί πρέπει να την ακολουθούν, και οι πηγές – αν υπάρχουν—πρέπει να αναφέρονται. Είναι γενικά καλή πρακτική να αποφεύγεται η ακατάσχετη φλυαρία καθώς και οι ‘θολές’ ιδέες. Αυτό σημαίνει ότι γενικευτικές λέξεις ή φράσεις (π.χ. «γενικά», «σε γενικές γραμμές», «τελικά», «ολική», «η ευρύτερη κατάσταση είναι...»).
- **Προσπαθήστε να είστε ξεκάθαροι με ο,τιδήποτε προσπαθείτε να μεταδώσετε στους άλλους.** Μην περιμένετε τους αναγνώστες σας να γνωρίζουν τι σκέφτεστε ή σκοπεύετε να κάνετε. Οι ιδέες τις οποίες προσπαθείτε να τους περάσετε πρέπει να είναι δοσμένες με έναν κατανοητό τρόπο. Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι χρειάζεται να γράφετε απλοϊκότητες και να επαναλαμβάνετε ό,τι ήδη ξέρουν, πρέπει να μην παίρνετε ως δεδομένο ότι γνωρίζουν τις σκέψεις σας. Η ισορροπία εδώ δεν είναι εύκολο να επιτευχθεί, και μόνο μέσα από τις συνεχείς διορθώσεις του αρχικού κειμένου θα έχετε καλά αποτελέσματα.
- **Περιλάβετε λεπτομέρειες των διαδικασιών και των βημάτων που ακολουθήσατε για να οργανώσετε ένα επιχείρημα.** Η συνεχής ‘τριβή’ με μια μέθοδο έρευνας μπορεί να πείσει τον συγγραφέα-ερευνητή ότι αυτό που χρησιμοποιεί είναι ‘αυτονόητο’ για όλους. Ένα καλά γραμμένο κείμενο μπορεί να τονίσει λεπτομέρειες των διαδικασιών και των βημάτων και να τις παρουσιάσει μέσα από μια συνεκτική και κατανοήσιμη επικοινωνία.

3.2 ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΑΤΙΑ

- **Να έχετε συνείδηση των παραδοχών σας και να τις κάνετε ξεκάθαρες**
Στα περισσότερα ζητήματα όλοι οι ερευνητές έχουν κάποια γνώμη. Κάθε γνώμη είναι κατά κάποιο τρόπο μια πηγή πιθανής προκατάληψης, αν και το άτομο που έχει αυτήν την προκατάληψη μπορεί να το αρνηθεί. Αν δηλώσετε ξεκάθαρα την άποψή σας από την αρχή της εργασίας, όχι μόνο θα είστε σε θέση να ανακαλύψετε την όποια προκατάληψη σας διακατέχει αλλά και θα είστε ελεύθερος να συζητήσετε διάφορα θέματα πιο ανοικτά αναγνωρίζοντας ότι ο αναγνώστης είναι εν πλήρη γνώση της σκοπιάς σας.
- **Προσεγγίστε προσεκτικά το υλικό σας**
Είτε το έργο είναι γραμμένο από εσάς είτε από άλλον, πρέπει να επιδέχεται κριτικής ματιάς, για να διαπιστωθεί αν αξίζει ή όχι να ασχοληθεί κανείς μαζί του. Όλο το εξεταζόμενο έργο πρέπει να αντιμετωπισθεί ως να ήταν άγνωστος σε όλους ο/η συγγραφέας: σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να γίνει αποδεκτό ένα επιχείρημα στη βάση της ‘φήμης’ του/της συγγραφέα.
- **Να είστε ακριβοδίκαιοι, εύλογοι και λογικοί**
Το αν είναι κανείς ακριβοδίκαιος σημαίνει το να προσέχει όλες τις πλευρές ενός θέματος, παρά τις όποιες προσωπικές του προτιμήσεις. Όταν εξετάζουμε τις αποδείξεις υπέρ και εναντίον κάποιας συγκεκριμένης άποψης είναι απαραίτητο να σιγουρευτούμε ότι οι δυο αντιτιθέμενες απόψεις παρουσιάζονται με έναν ‘ισορροπημένο’ τρόπο. Εδώ μπορούμε να διαχωρίσουμε ένα ‘λογικό

επιχείρημα' από την 'εκλογίκευση'. Ένα 'λογικό επιχείρημα' είναι αυτό που προχωρεί από την απόδειξη σε ένα συμπέρασμα· η 'εκλογίκευση' αρχίζει όταν από το συμπέρασμα προσπαθούμε να ανακαλύψουμε ένα επιχείρημα (ή επιχειρήματα) για να το 'στηρίξουμε'. Λογικά επιχειρήματα μπορεί να υπάρξουν σε διάφορα επίπεδα πολυπλοκότητας.

- **Χρησιμοποιείτε 'ουδέτερες' λέξεις, κυρίως όταν περιγράφεται αμφισβητήσιμο υλικό.**
Πολύ συχνά γίνονται αναφορές σε συμπεράσματα —ή υποθέσεις— που γίνονται 'αποδεκτά'. Αν και αρκετά συχνά είναι ανεκτό να χρησιμοποιούνται τέτοιοι όροι, υπάρχουν ορισμένες 'αξιολογικές' φράσεις και λέξεις που δεν μπορεί να γίνουν εύκολα αποδεκτές σε μια ερευνητική εργασία. Πρέπει πάντα να παρέχονται οι αποδείξεις για την όποια κριτική —θετική ή αρνητική— αναπτύσσεται. Είναι κοινός τόπος για τους φοιτητές να δηλώνουν ότι μια ερευνητική δουλειά είναι 'έξοχη' μόνο και μόνο επειδή επιβεβαιώνει τις δικές τους υποθέσεις. Η περιστασιακή χρήση τέτοιων επιθέτων επιτρέπεται μόνο όταν παρέχονται και οι αντίστοιχες αποδείξεις για την κρίση αυτή: π.χ., «η χρήση της λέξης 'απόκλιση' χρησιμοποιείται από την X με μαεστρία προκειμένου να περιγράψει τα εξεταζόμενα φαινόμενα, αφού μάλιστα ανταποκρίνεται απόλυτα στον συνεκτικό ορισμό που έδωσε η συγγραφέας στην Θεωρητικό Μέρος της έρευνας».

3.3 ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΓΡΑΦΗΣ

- **Χρησιμοποιείτε με ακρίβεια και απλότητα την ελληνική γλώσσα**
Η ελληνική γλώσσα είναι πολύ πλούσια και πολύπλευρη. Μπορεί κανείς να περιγράψει ξεκάθαρα την οποιαδήποτε ιδέα χωρίς να καταφύγει σε μια πολύ 'εξειδικευμένη' και 'τεχνική' γλώσσα. Βέβαια αυτό δε σημαίνει ότι πρέπει να χρησιμοποιούμε τις ίδιες λέξεις συνέχεια σε ένα κείμενο για λόγους 'απλότητας' ή 'κατανοησιμότητας'. Για παράδειγμα, τα ρήματα 'δείχνω', 'καταδεικνύω', 'δηλώνω' 'τονίζω', 'φανερώνω', 'αποκαλύπτω' έχουν συχνά —όχι πάντα όμως— διαφορετικές εννοιολογικές αποχρώσεις, και το να χρησιμοποιεί κανείς συνέχεια μόνο μία από αυτές *δηλώνει* μια πολύ 'φτωχή' χρήση της γλώσσας.
- **Χρησιμοποιείτε τους κατάλληλους χρόνους**
Μια επιστημονική εργασία αποτελεί μια αναφορά για κάτι που *έχει συμβεί*. Ο κατάλληλος χρόνος λοιπόν είναι το *παρελθόν*. Παρόλα αυτά, υπάρχουν κάποιες εξαιρέσεις σε αυτό:
 - Η κατά λέξη μεταφορές μια ομιλίας (π.χ. σε ένα συνέδριο) χρησιμοποιούν τον χρόνο στον οποίο συνέβησαν.
 - Οι οδηγίες χρήσης επίσης χρησιμοποιούν τον χρόνο στον οποίο συνέβησαν.
 - Οι *ερευνητικές υποθέσεις* θα περιλαμβάνουν τον μέλλοντα χρόνο από τη στιγμή που αναφέρονται σε θέματα που κάλυπτε η συγκεκριμένη έρευνα. Οι (γραμματικοί) χρόνοι μπορεί να αλλάζουν σημαντικά σε ένα κείμενο: π.χ. «Οι μαθητές που πηγαίνουν σε ημερήσια δημόσια σχολεία, και οι οποίοι ήρθαν ως μετανάστες τα δύο τελευταία χρόνια, θα είναι λιγότερο 'ενσωματωμένοι' στην ελληνική σχολική πραγματικότητα από εκείνους που βρίσκονται στην Ελλάδα για περισσότερο από δύο χρόνια».
 - Παρατηρήσεις γύρω από σύγχρονες καταστάσεις θα είναι στον ενεστώτα (π.χ. «Η υποχρεωτική εκπαίδευση στην Ελλάδα τελειώνει στην ηλικία των 15 ετών» / «κανένα τεστ δεν υφίσταται σήμερα, το οποίο να καταφέρνει να καλύψει όλες τις διαστάσεις της προσωπικότητας»).
 - Προβλέψεις ή/και υποθέσεις για το μέλλον θα συντάσσονται σε χρόνο μελλοντικό (π.χ. «αν η τάση υπογεννητικότητα συνεχιστεί, η Ελλάδα θα γίνει μια χώρα υπερηλίκων»)
- **Προσπαθήστε να αποφύγετε τη χρήση πρώτου προσώπου**
Η χρήση προσωπικών αντωνυμιών όπως 'εγώ', ή 'εμείς' καλό είναι να αποφεύγεται. Αντί για παράδειγμα να λέμε «ήθελα να εξετάσω...», μπορούμε να πούμε «ο ερευνητής ήθελε να εξετάσει...», ή να χρησιμοποιήσουμε ένα άλλο α-πρόσωπο στυλ αναφοράς.
- **Προσπαθήστε να καταστήσετε σαφές ότι εσείς γράψατε την εργασία**

Αυτή η παρατήρηση δεν έχει να κάνει με έχει να κάνει με το γραμματολογικό στυλ —όπως στην προηγούμενη παρατήρηση— αλλά με τον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας φανερώνει ότι η εργασία αυτή αποτελεί προσωπικό του πόνημα. Αν η αναφορά δεν έχει καθόλου προσωπικό στυλ ή δεν περιέχει καμιά άποψη ή κριτική, τότε δεν υπάρχει επίσης το ‘προσωπικό αποτύπωμα’ πάνω στο έργο.

3.4 ΧΡΗΣΗ ΜΙΑΣ ΚΑΤΑΝΟΗΤΗΣ ΜΟΡΦΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ

□ Παραγραφοποίηση

Γενικά η παραγραφοποίηση μας βοηθά στο να καταστήσουμε κατανοητό ένα μακροσκελές κείμενο. Μπορεί μερικοί διακεκριμένοι συγγραφείς να είναι ικανοί να χρησιμοποιούν πολύ μακριές παραγράφους, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να το κάνουν όλοι. Από την άλλη, υπάρχει και το πρόβλημα των πολύ μικρών προτάσεων που αντιμετωπίζονται ως ‘παράγραφοι’. Αυτό δίνει συνήθως την εντύπωση μεγάλου ‘κενού’, ιδίως όταν συνοδεύεται από μεγάλα διαστήματα μεταξύ των σειρών (διάστιχο) και από μεγάλες γραμματοσειρές.

□ Υπο-ενότητες

Ενώ μια παράγραφος πραγματεύεται μια ιδέα, η ύπαρξη ενός συνόλου ιδεών σε μορφή σειράς παραγράφων αποτελεί επίσης μια ενότητα. Όταν υπάρχουν τέτοιες ενότητες, είναι σωστό να χρησιμοποιούνται υπο-ενότητες με τους δικούς τους τίτλους η καθεμιά. Μέσα στα όρια των υπο-ενοτήτων το σύνολο των γεγονότων, των επιχειρημάτων και των ιδεών που αναπτύσσονται πρέπει να παρουσιάζεται με έναν τακτοποιημένο τρόπο, και τα περιεχόμενα της κάθε υπο-ενότητας δεν πρέπει να συγχέονται με εκείνα άλλων υπο-ενοτήτων. Η φυσική ροή του κειμένου σημαντική, και η πρώτη και τελευταία παράγραφος μιας υπο-ενότητας πρέπει να ‘συνδέονται’ νοηματικά με την προηγούμενη και την επόμενη υπο-ενότητα, αντίστοιχα.

3.5 ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ

□ Χρήση σωστής γραμματικής & συντακτικού

Τα ορθογραφικά και συντακτικά λάθη στο κείμενο δεν μας βοηθά στο να πείσουμε τους αναγνώστες ότι είμαστε ικανοί φοιτητές – ερευνητές, κυρίως όταν μιλάμε για εκπαιδευτικούς. Όλα σχεδόν τα προγράμματα επεξεργασίας κειμένου έχουν αυτόματο ορθογράφο. Αυτός πρέπει να χρησιμοποιείται αλλά αυτό δε σημαίνει ότι ένας σοβαρός τελικός έλεγχος της εργασίας (αυτό που στα αγγλικά λέγεται *proofreading*) δεν είναι απαραίτητος. Πολλά προγράμματα (π.χ. το *Microsoft Word for Windows*) ελέγχουν ακόμα και ζητήματα σύνταξης.

□ Σωστή χρήση των ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

1. Μέσα στο κείμενο

Οι λέξεις οι οποίες πρέπει αρχικά να είναι σε κεφαλαία είναι:

- Ονόματα προσώπων ή περιοχών (π.χ. ‘Π. Παπαδόπουλος’, ‘Ρόδος’)
- Τίτλοι (π.χ. ‘ο Πρωθυπουργός’, ‘ο Πρύτανης’)
- Συγκεκριμένες ενότητες της εργασίας (π.χ. ‘Εισαγωγή’, ‘Βιβλιογραφία’)

2. Σε επικεφαλίδες ή τίτλους πινάκων (βλέπε σχετικό τμήμα), χωρίς η χρήση τους να αποτελεί κανόνα.

3. Στη Βιβλιογραφία (βλέπε σχετικό τμήμα)

□ Εξασφάλιση ότι κάθε πίνακας (ή γράφημα, διάγραμμα ή άλλη εικόνα) είναι κατανοητός και μπορεί να σταθεί αυτόνομα χωρίς να χρειάζεται να διαβάσει κανείς το κείμενο

Κάθε εικόνα πρέπει να περιέχει αρκετά καλή ‘ετικετοποίηση’ ούτως ώστε, μαζί με τον αντίστοιχο τίτλο να είναι αμέσως ξεκάθαρη. Οι συντομογραφίες πρέπει να μην μπερδεύουν, και οι μεταβλητές πρέπει να ονοματίζονται και να μην αναπαριστώνται απλά με έναν αριθμό ή συμβολισμό.

- **Πάντα να δίνετε τον αριθμό σελίδας όταν υπάρχει στην εργασία άμεση παραπομπή σε κομμάτι κειμένου από άλλη εργασία, ή ακόμα και από την ίδια την εργασία σας)**
- **Χρησιμοποιείτε μόνο τα επώνυμα των συγγραφέων μέσα στο κείμενο (π.χ. ο Smith, ο Γεωργιάδης, η Κούρτη).**
- **Βάλτε όλες τις παραπομπές σε μια σταθερή μορφή (λεπτομέρειες παρακάτω)**
- **Χρήση αριθμών**
Όταν ο αριθμός βρίσκεται στην αρχή μιας πρότασης θα πρέπει να περιγράφεται ολογράφως, σε αντίθεση με τον αριθμό που περιγράφετε στη μέση μιας πρότασης και που θα πρέπει να παρουσιάζεται αριθμητικώς (π.χ. Διακόσια τριάντα πέντε άτομα συμμετείχαν στη συγκεκριμένη έρευνα. Από αυτά, 135 ήταν άνδρες και 100 ήταν γυναίκες).

Γενικά όταν αναφερόμαστε σε ένα αριθμό ο οποίος χρειάζεται για να περιγραφεί παραπάνω από τρεις λέξεις, τον περιγράφουμε με το αριθμητικό του σύμβολο και όχι ολογράφως (π.χ. '3.655'). Αριθμητικά σύμβολα χρησιμοποιούνται επίσης για χρηματικά ποσά, τηλεφωνικούς και ταχυδρομικούς αριθμούς, για αριθμούς σελίδων, ποσοστά και ημερομηνίες.

- **Προσεκτικός τελικός έλεγχος (*proofreading*)**
Πολλές από τις τεχνικές αδυναμίες που αναφέραμε φαίνονται πολύ εύκολα. Μερικές όμως ανακαλύπτονται δύσκολα και ύστερα από επίπονο έλεγχο του κειμένου. Η ύπαρξη πολλών λαθών (ορθογραφικών, σημασιολογικών, μορφολογικών ή άλλων) φανερώνει ότι δεν δόθηκε η απαραίτητη σημασία στο τελικό κείμενο, και αυτό μπορεί να προδιαθέσει ένα εξεταστή-κριτή αρνητικά, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι, σε περίπτωση που υπάρξουν ελάχιστα λάθη – κυρίως ορθογραφικά— ο κριτής θα απορρίψει ένα καλό κατά τα άλλα κείμενο.

3.6 ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ

Μια διατριβή (ή διπλωματική εργασία) είναι βασικά μια 'άσκηση' στην έρευνα. Πιθανώς να στηρίζεται στη συνεργασία πολλών ατόμων (π.χ. τα παιδιά ή οι γονείς ή οι εκπαιδευτικοί όταν συμμετέχουν σε μια έρευνα). Υπάρχει λοιπόν η ανάγκη τα άτομα που συνεργάζονται στην οποιαδήποτε έρευνα διεξάγει ο κάθε ερευνητής να νοιώθουν 'ασφάλεια', άρα να εξασφαλίζεται η εμπιστευτικότητα. Αυτή μπορεί να αναφέρεται στη μη αναγραφή ονομάτων στο τελικό κείμενο, είτε στη μη αναφορά περιοχών, τοποθεσιών ή χαρακτηριστικών σπιτιών που μπορούν εύκολα να αποκαλύψουν την ταυτότητα των υποκειμένων της έρευνας, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για ιδιαίτερα ευαίσθητο θέμα (π.χ. σεξουαλικές συνήθειες).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

Κατά τη διάρκεια της συγγραφής μιας διδακτορικής ή διπλωματικής εργασίας (κυρίως στην εισαγωγή, όπου επιχειρείται η βιβλιογραφική ανασκόπηση) ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ποικίλες βιβλιογραφικές πηγές (από βιβλία, από επιστημονικά περιοδικά, από διδακτορικές διατριβές, από ανακοινώσεις σε συνέδρια, κλπ.). Οι κανόνες επιστημονικής δεοντολογίας επιβάλλουν την παράθεση από τη μεριά του συγγραφέα όλων των απαραίτητων πληροφοριών ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να εντοπίσει την πηγή και να τη συμβουλευτεί. Τα στοιχεία 'ταυτότητας' των βιβλιογραφικών πηγών μπορούν να δίνονται είτε στο σημείο του κειμένου στο οποίο παρατίθεται η συγκεκριμένη βιβλιογραφική πηγή ως υποσημείωση, είτε στο τέλος της εργασίας ως βιβλιογραφική παραπομπή. Η απόφαση αυτή, αν και δευτερεύουσας σημασίας, θα πρέπει να παρθεί πριν την έναρξη συγγραφής της εργασίας σε συνεννόηση με τον/την επιβλέπων καθηγητή/ρια.

Μερικά από τα πιο συχνά λάθη που κάνουν οι φοιτητές/ριες σε σχέση με τη βιβλιογραφία είναι τα παρακάτω:

- Λανθασμένη ορθογραφία σε ονόματα συγγραφέων, βιβλίων κλπ.
- Παράθεση βιβλιογραφικών παραπομπών στο κείμενο που δεν αναγράφονται στη βιβλιογραφία που παρατίθεται στο τέλος.
- Παράθεση βιβλιογραφικών παραπομπών στο τέλος που δεν αναγράφονται στο κείμενο.
- Λανθασμένη αναγραφή του τόμου ή/και των σελίδων ενός άρθρου σε επιστημονικό περιοδικό.
- Αναγραφή συντομογραφιών και όχι ολόκληρων των τίτλων (κυρίως στους τίτλους των περιοδικών).

Πολλά από αυτά τα προβλήματα μπορούν να αποφευχθούν αν οργανωθεί μια βιβλιογραφική βάση δεδομένων με τέτοιο τρόπο που να ανανεώνεται συνεχώς χωρίς να υπάρχει ο κίνδυνος να χαθεί η αλφαβητική ή χρονολογική κατάταξη των εγγραφών. Αυτό σήμερα είναι πολύ εύκολο με την ύπαρξη προωθημένων και φιλικών στον χρήστη ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων (π.χ. *MS Access*, *SQL Server*, *EndNote*, κ.ά).

Τέλος, επειδή διαφορετικοί επιστημονικοί κλάδοι χρησιμοποιούν διαφορετικό τρόπο παρουσίασης των βιβλιογραφικών παραπομπών, είναι χρήσιμο να συμβουλευτείτε το υπόδειγμα που έχει καταρτίσει ο κάθε τομέας του τμήματός μας και ανάλογα να ακολουθήσετε τις οδηγίες που παρατίθενται (για παράδειγμα, αν εκπονείτε μια διπλωματική ή διδακτορική διατριβή στον Τομέα Ψυχολογίας, θα πρέπει να ακολουθήσετε τις οδηγίες και τον τρόπο παράθεσης της βιβλιογραφίας που ο συγκεκριμένος τομέας έχει θεσπίσει).

Παρακάτω, ακολουθούν μερικές βασικές οδηγίες που αναφέρονται στην παράθεση βιβλιογραφικών πηγών μέσα στο κείμενο.

ΠΡΟΣΟΧΗ!!! Μην ξεχνάτε ότι για κάθε βιβλιογραφική πηγή που παρουσιάζεται στο κείμενο θα πρέπει οπωσδήποτε να παρατεθούν όλες οι πληροφορίες της στο τέλος του κειμένου στη λίστα βιβλιογραφικών πηγών.

4.1 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Όταν θα πρέπει να παραθέσουμε μια βιβλιογραφική παραπομπή μέσα στο κείμενο, οι απαραίτητες πληροφορίες που χρειάζεται ο αναγνώστης είναι το επώνυμο του συγγραφέα της ερευνητικής δουλειάς που παραθέτουμε, καθώς και η χρονολογία στην οποία δημοσιεύτηκε αυτή η εργασία (π.χ. Smith (1988)). Αυτή είναι η πιο απλή παρουσίαση μιας βιβλιογραφικής πηγής. Ολόκληρη την παρουσίαση της πηγής μπορεί να ο αναγνώστης να τη βρει είτε στο κάτω μέρος της σελίδας που βρίσκεται η παραπομπή είτε

στο τέλος της εργασίας. Παρακάτω, παρουσιάζονται διάφορες παραλλαγές αυτής της παρουσίασης, ανάλογα με τον αριθμό των συγγραφέων μιας έρευνας.

4.1.1 Ένας συγγραφέας

Υπάρχουν δύο τρόποι παρουσίασης. Ο πρώτος αναφέρει το συγγραφέα και τη χρονολογία έκδοσης της εργασίας μέσα στην πρόταση:

Ο Rogers (1994) συνέκρινε το χρόνο αντίδρασης των συμμετεχόντων ως προς.....

Ο δεύτερος τρόπος παρουσίασης αναφέρει το συγγραφέα μετά το τέλος της πρότασης μέσα σε παρένθεση:

Σε μια πρόσφατη μελέτη διαπιστώθηκε ότι ο χρόνος αντίδρασης των ατόμων επηρεάζεται από τον αριθμό των ταυτόχρονων ερεθισμάτων που επεξεργάζεται το άτομο (Rogers, 1994).

Υπάρχει και μια παραλλαγή αυτής της περίπτωσης. Να παρουσιαστεί μια βιβλιογραφική πηγή σε παρένθεση αλλά μέσα στην πρόταση και όχι στο τέλος της. Είναι καθαρά θέμα του συγγραφέα να αποφασίσει πότε να χρησιμοποιήσει τη μία ή την άλλη παραλλαγή.

Σε μια πρόσφατη μελέτη (Rogers, 1994), διαπιστώθηκε ότι ο χρόνος αντίδρασης των ατόμων επηρεάζεται από τον αριθμό των ταυτόχρονων ερεθισμάτων που επεξεργάζεται το άτομο.

4.1.2 Δύο Συγγραφείς

Σε περίπτωση που οι συγγραφείς μιας βιβλιογραφικής παραπομπής είναι δύο, τότε θα πρέπει να τους παραθέτουμε και τους δύο μέσα στο κείμενο. Και πάλι όμως, υπάρχουν δύο περιπτώσεις. Στην πρώτη περίπτωση, όπου οι συγγραφείς αναφέρονται μέσα στην πρόταση, οι δύο συγγραφείς ενώνονται με το συνδετικό 'και' ολογράφως. Στη συνέχεια ακολουθεί η χρονολογία σε παρένθεση.

Οι Βασιλείου και Βασιλείου (1996) υποστηρίζουν ότι η εκπαιδευτική διαδικασία.....

Σε περίπτωση όμως που οι συγγραφείς αναφέρονται μέσα σε παρένθεση είτε στο τέλος είτε στη μέση της πρότασης, τότε τα δύο ονόματα ενώνονται με το αντίστοιχο ενωτικό σύμβολο '&'.

Σύμφωνα με προηγούμενες έρευνες, βασική αιτία εμφάνισης ψυχοπαθολογικής συμπεριφοράς στο χώρο του σχολείου αποτελεί το γονεϊκό μοντέλο διαπαιδαγώγησης (Smith & Karlson, 1999).

Σύμφωνα με προηγούμενες έρευνες (Smith & Karlson, 1999), βασική αιτία εμφάνισης ψυχοπαθολογικής συμπεριφοράς στο χώρο του σχολείου αποτελεί το γονεϊκό μοντέλο διαπαιδαγώγησης.

4.1.3 Περισσότεροι από δύο συγγραφείς (μέχρι έξι)

Όταν θα πρέπει να αναφέρουμε μια βιβλιογραφική πηγή που έχει περισσότερους από δύο συγγραφείς (είτε τους αναφέρουμε μέσα στην πρόταση είτε στο τέλος αυτής μέσα σε παρένθεση) **την πρώτη φορά τους αναφέρουμε όλους**, ενώ τις επόμενες φορές αναφέρουμε μόνο τον πρώτο συγγραφέα και στη συνέχεια τη συντομογραφία 'και συν.', που σημαίνει 'και συνεργάτες'. Και σε αυτή την περίπτωση, το ενωτικό ανάμεσα στα ονόματα (και ή &) ακολουθεί τους κανόνες που παρουσιάστηκαν στην προηγούμενη ενότητα.

Οι Νικολάου, Μπίκας, Κωνσταντίου και Ιωαννίδης (2000) βρήκαν ότι... [πρώτη αναφορά στο κείμενο]

Οι Νικολάου και συν. (2000) διαπίστωσαν επίσης, ότι.... [επόμενη αναφορά στο κείμενο]

4.1.4 Περισσότεροι από έξι συγγραφείς

Σε περίπτωση που θέλουμε να αναφέρουμε μια βιβλιογραφική πηγή που έχει περισσότερους από έξι συγγραφείς, ο έβδομος και οι υπόλοιποι συγγραφείς παραλείπονται και στη θέση τους μπαίνει η συντομογραφία ‘και συν.’

Οι Norman, Jones, Smith, Patton, Ramsley, Peter, και συν. (2002) υποστηρίζουν ότι...

4.1.5 Συγγραφείς με το ίδιο επώνυμο

Σε περίπτωση που θα πρέπει να παραθέσουμε μια βιβλιογραφική πηγή με δύο συγγραφείς που έχουν το ίδιο επώνυμο, τότε παραθέτουμε και τα αρχικά τους, ώστε να μπορέσει ο αναγνώστης να τους ξεχωρίσει.

Οι R. D. Luce (1986) και P. A Luce (2000) βρήκαν ότι...

Οι J. M. Goldberg και Neff (1961) και οι M. E Goldberg και Wurtz (1972) υποστηρίζουν ότι...

4.1.6 Πολλές βιβλιογραφικές πηγές σε μια παρένθεση

Στην περίπτωση που θα πρέπει να αναφέρουμε πολλαπλές βιβλιογραφικές πηγές μέσα σε μια παρένθεση (είτε στη μέση της πρότασης είτε στο τέλος της), ανάλογα με τον τομέα στον οποίο γίνεται η διπλωματική ή η διδακτορική διατριβή, εφαρμόζεται και διαφορετική πρακτική. Για παράδειγμα, στον τομέα της ψυχολογίας τα ονόματα τοποθετούνται με *αλφαβητική σειρά*, ενώ στον τομέα της παιδαγωγικής, τα ονόματα τοποθετούνται με *χρονολογική σειρά*. Και στις δύο περιπτώσεις, για να τα διακρίνουμε μεταξύ τους τα ονόματα χρησιμοποιούμε την τελεία. Στους υπόλοιπους τομείς του τμήματος, ακολουθείται η δεύτερη εκδοχή (χρονολογική σειρά).

Πολλοί υποστηρίζουν ότι το άγχος επιδρά αρνητικά στην επιστημονική επίδοση (Adams & Cole, 1998. Child, 1976. Παπαδόπουλος & Πανέρας, 1983. Thomson, 2000. Young, Bartram, Miles, & Sampson, 1999).

4.1.7 Βιβλιογραφικές πηγές του ίδιου συγγραφέα με ίδια χρονολογία

Όταν θέλουμε να παραθέσουμε δύο ή περισσότερες βιβλιογραφικές πηγές του ίδιου συγγραφέα, και οι οποίες έχουν εκδοθεί την ίδια χρονολογία, τότε μετά τη χρονολογία βάζουμε μια παύλα (-) και στη συνέχεια τοποθετούμε τα γράμματα της αλφαβήτου ξεκινώντας από το α.

Αρκετές έρευνες (Πέτρου & Μαρίνος, 1999-α. Πέτρου & Μαρίνος, 1999-β. Πέτρου & Μαρίνος, 1999-γ) έχουν δείξει ότι...

4.1.8. Βιβλιογραφικές πηγές που έχουν γίνει αποδεκτές για δημοσίευση αλλά δεν έχουν ακόμη δημοσιευτεί

Υπάρχουν μερικές περιπτώσεις όπου θέλουμε να παραθέσουμε μια βιβλιογραφική πηγή που έχει γίνει δεκτή για δημοσίευση (συνήθως αυτό συμβαίνει στα περιοδικά) αλλά δεν έχει ακόμη δημοσιευτεί. Σε αυτή την περίπτωση, αντί για χρονολογία βάζουμε την ένδειξη ‘υπό δημοσίευση’. Αυτό συμβαίνει τόσο μέσα σε παρένθεση όσο και μέσα στο κείμενο.

Προηγούμενες έρευνες (Gogel, υπό δημοσίευση. Nastar, 1995) έδειξαν ότι...

Σύμφωνα με τον Eysenck (υπό δημοσίευση), η επίδραση του νευρωτισμού στην ανάπτυξη της προσωπικότητας...

4.1.9 Παράθεση πρωτότυπου κειμένου

Μερικές φορές είναι πιο χρήσιμο να παραθέτουμε απευθείας αποσπάσματα κειμένων μιας πηγής από το να αναφερόμαστε σε αυτήν περιγραφικά. Η υπερβολική όμως χρήση των παραθέσεων αυτών δεν είναι επιθυμητή, καθώς είναι και κουραστική, αλλά και φανεράνει έλλειψη επαρκούς επιχειρηματολογίας και κριτικής σκέψης από τον ερευνητή. Γενικά, πρέπει να ακολουθούμε κάποιους κανόνες για να αποφύγουμε τα παραπάνω λάθη.

- Μια παράθεση πρωτότυπου κειμένου πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο όταν συνεισφέρει περισσότερο από ό,τι αν περιγραφόταν το συγκεκριμένο έργο με τα λόγια τους ερευνητή – φοιτητή.
- Μια λέξη ή μια πρόταση που αποδίδεται σε έναν συγγραφέα δεν αποτελεί παράθεση, αν και μπορεί να εισαχθεί μέσα σε εισαγωγικά. Μπορεί, για παράδειγμα, να κάνει μια εισαγωγή στην έννοια του ‘υποσυνειδήτου’, όπως αναπτύχθηκε από τον Φρόυντ, αλλά στη συνέχεια του κειμένου, αν ξαναχρησιμοποιήσει τον ίδιο όρο δεν χρειάζεται να τον βάλει σε εισαγωγικά.
- Ενώ είναι φανερό ότι οι παραθέσεις πρέπει να είναι ακριβείς και αξιόπιστες, δεν χρειάζεται να είναι ολοκληρωμένες, εφόσον όμως οι όποιες παραλήψεις, προσθέσεις, σχολιασμοί (από τον ερευνητή – φοιτητή) και αλλαγές τονίζονται με ένα ξεκάθαρο τρόπο. Για παράδειγμα, στο κείμενο που ακολουθεί, παρατίθενται μόνο αποσπάσματα του συνολικού κειμένου, τα οποία όμως έχουν συρραφεί με τέτοιο τρόπο που να μην διακόπτεται η νοηματική ροή:

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ανταποκρινόμενο στο θεσμοθετημένο ρόλο του ... στο πλαίσιο των ΠΕΚ, οργανώνει ολιγόωρα επιμορφωτικά προγράμματα (40 ωρών) σεμιναριακού τύπου, όπου οι εκπαιδευτικοί αποκτούν βασικές δεξιότητες στη χρήση των υπολογιστικών και δικτυακών τεχνολογιών ...και παρακολουθούν διαλέξεις ειδικών.

- Κάθε φορά που παρατίθεται ένα απόσπασμα πρωτότυπου κειμένου δεν θα πρέπει να ξεχνάμε το συγγραφέα αυτού του κειμένου (συνήθως μπαίνει στην αρχή) καθώς και τη σελίδα ή σελίδες από το πρωτότυπο κείμενο μέσα σε παρένθεση μετά το τέλος των εισαγωγικών. Με αυτό τον τρόπο ο αναγνώστης μπορεί να το εντοπίσει στην πρωτογενή πηγή αυτού του αποσπάσματος.

Όπως μάλιστα υποστήριξε ο Eysenck (1996) «...οι βασικοί λόγοι που οδηγούν το άτομο στην ανάπτυξη νευρωτικών χαρακτηριστικών είναι το περιβάλλον και η κληρονομικότητα» (σελ. 156).

- Η παραγραφοποίηση και η μορφοποίηση του παρατιθέμενου κειμένου εξαρτάται καταρχάς από το να είναι μεγάλο ή όχι. Αν έχουμε να κάνουμε μια μικρή παράθεση (π.χ. 2 γραμμές κειμένου) τότε την ενσωματώνουμε στη ροή του κυρίως κειμένου, με την τοποθέτηση εισαγωγικών (βλέπε προηγούμενο παράδειγμα). Αν έχουμε μεγαλύτερο κείμενο, τότε υπάρχουν δύο τρόποι για να γίνει η παράθεσή του:
 - Να τοποθετηθεί κάτω από την προηγούμενη παράγραφο του κυρίως κειμένου, με το ίδιο μέγεθος γραμματοσειράς (π.χ. Times New Roman, 12 στιγμών), αλλά με μεγαλύτερη εσοχή από το αριστερό μέρος της σελίδας (π.χ. αν η παράγραφος έχει εσοχή 1 ίντσα, τότε τοποθετούμε την προς παράθεση παράγραφο με εσοχή 2 ίντσες).
 - Μια εναλλακτική λύση είναι η παράγραφος της παράθεσης να έχει μεγαλύτερη εσοχή από τις υπόλοιπες παραγράφους, αλλά τα γράμματά της να γραφτούν *πλάγια* ούτως ώστε να ξεχωρίζουν από τα υπόλοιπα του κειμένου.
 - Τέλος, υπάρχει και η εναλλακτική λύση, η παράγραφος της παράθεσης να έχει μεγαλύτερη εσοχή από τις υπόλοιπες παραγράφους και να έχει μικρότερο μέγεθος γραμμάτων από το υπόλοιπο κείμενο. Είναι πάντως σπάνιο φαινόμενο σε επιστημονικές εργασίες.

Το παρακάτω κείμενο αποτελεί παράδειγμα για τη δεύτερη περίπτωση :

Η διαδικασία υποβολής αιτήσεων, τόπου και τρόπου της κατάρτισης, όπως έχει προσδιοριστεί από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2002), έχει ως εξής:

Η επιμόρφωση θα υλοποιηθεί στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης (ΚΣΕ) που διαθέτουν τον κατάλληλο χώρο με τον απαιτούμενο υπολογιστικό, δικτυακό και τηλεπικοινωνιακό εξοπλισμό. Τα τμήματα θα αποτελούνται από 10-15 επιμορφούμενους εκπαιδευτικούς, σύμφωνα και με την πιστοποιημένη δυναμικότητα των ΚΣΕ (σελ. 15).

4.2 ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ (Reference List)

Για να παραθέσουμε όλες τις πληροφορίες μιας βιβλιογραφικής πηγής είτε σε κάθε σελίδα ως υποσημείωση είτε στο τέλος του κειμένου, ακολουθούμε μια σειρά από ειδικούς κανόνες (για κάθε επιστημονικό πεδίο και διαφορετικούς) ώστε οι επιστημονική κοινότητα του κάθε κλάδου να μπορεί να επικοινωνήσει πιο εύκολα μεταξύ της. Στο τέλος αυτού του οδηγού, έχουμε παραθέσει παραδείγματα παράθεσης βιβλιογραφικών παραπομπών από διαφορετικές πηγές. Οι πιο σημαντικές από αυτές τις διαφορετικές πηγές είναι:

- Από άρθρο σε επιστημονικό περιοδικό
- Από βιβλίο
- Από κεφάλαιο σε βιβλίο που έχει επιμεληθεί ένας ή περισσότεροι επιμελητές
- Από πρακτικά συνεδρίων
- Από Διδακτορικές διατριβές και διπλωματικές εργασίες
- Από μη δημοσιευμένες εργασίες

Σε περίπτωση που η βιβλιογραφικές πηγές παρατίθενται στο τέλος του κειμένου, τοποθετούνται με αλφαβητική σειρά. Όταν ένας συγγραφέας αναφέρεται με περισσότερες από μια παραπομπές, αυτές τοποθετούνται χρονολογικά ξεκινώντας από την πιο παλιά. Όταν ένας συγγραφέας αναφέρεται με περισσότερες από μια παραπομπές και μερικές τις έχει δημοσιεύσει μόνος του και μερικές με άλλους, πρώτα παρατίθενται αυτές που ο συγγραφέας είναι μόνος του και στη συνέχεια οι υπόλοιπες, με αλφαβητική σειρά ως προς τον δεύτερο συγγραφέα.

Μερικά βασικά σημεία που θα σας βοηθήσουν να μειώσετε τα λάθη όταν παραθέτετε βιβλιογραφικές πηγές είναι τα ακόλουθα :

- Τα κεφαλαία γράμματα πρέπει να χρησιμοποιούνται με φειδώ. Δεν αποτελεί καλή πρακτική η τοποθέτηση ονομάτων με κεφαλαία.
- Κάθε καταχώρηση πρέπει να γίνεται με *μονά διάστιχα*.
- Διπλή διαστοίχιση πρέπει να γίνεται μεταξύ των διαφόρων καταχωρήσεων.
- Οι καταχωρήσεις πρέπει να βρίσκονται σε αλφαβητική σειρά.
- Οι τίτλοι των περιοδικών πρέπει να καταχωρούνται ολοκληρωμένοι.
- Οι τίτλοι των βιβλίων και περιοδικών πρέπει να καταχωρούνται ολοκληρωμένοι, με μόνο τα αρχικά γράμματα να είναι κεφαλαία.
- Ημερομηνίες, αριθμοί τόμων και σελίδων πρέπει να παρουσιάζονται ολοκληρωμένοι. Όταν χρησιμοποιεί κανείς το σύστημα βιβλιογραφίας του Harvard, οι συντομογραφίες ‘τ.’ αντί ‘τόμος’, και ‘σ.’ αντί ‘σελίδες’ δεν είναι πάντα απαραίτητες.
- Η χρήση σημείων στίξης (τελεία, άνω τελεία, κόμμα) πρέπει να είναι σταθερή.

ΠΡΟΣΟΧΗ!!! Μην ξεχνάτε ότι για κάθε βιβλιογραφική πηγή που παρουσιάζεται στο κείμενο θα πρέπει οπωσδήποτε να παρατεθούν όλες οι πληροφορίες της στο τέλος του κειμένου στη λίστα βιβλιογραφικών πηγών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναπτύξουμε τα βασικά τμήματα από τα οποία θα πρέπει να αποτελείται μια διπλωματική ή διδακτορική διατριβή² που πραγματεύεται ένα θέμα, το οποίο έχει μελετηθεί μέσω μιας εμπειρικής έρευνας. Μια τέτοια μελέτη περιλαμβάνει τουλάχιστον τέσσερα μέρη: 1) Εισαγωγή, 2) Μέθοδος, 3) Αποτελέσματα, και 4) Συμπεράσματα. Παρακάτω, ακολουθεί μια σύντομη περιγραφή του κάθε μέρους.

1. Εισαγωγή

Στο πρώτο κεφάλαιο μιας ερευνητικής μελέτης γίνεται μια ευρεία ιστορική και βιβλιογραφική ανασκόπηση του θέματος που πραγματεύεται η συγκεκριμένη εργασία, ενώ καθορίζονται οι βασικοί όροι και έννοιες που πραγματεύεται η έρευνα, οι συγκεκριμένοι στόχοι αλλά και διατυπώνονται οι ερευνητικές υποθέσεις που πρόκειται να διερευνηθούν. Η ανασκόπηση αυτή θα πρέπει να δίνει τη δυνατότητα στον αναγνώστη που δεν γνωρίζει πολλά πράγματα σχετικά με το υπό εξέταση θέμα, αφενός να ενημερωθεί για τις υπάρχουσες θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις αφετέρου να μπορέσει να παρακολουθήσει σε βάθος την ερευνητική προσέγγιση που ακολουθείται στη συγκεκριμένη εργασία.

Στο τέλος της βιβλιογραφικής ανασκόπησης ο συγγραφέας θα πρέπει να παρουσιάσει με σαφήνεια τόσο τους στόχους της συγκεκριμένης έρευνας όσο και τις βασικές ερευνητικές υποθέσεις πάνω στις οποίες θα στηριχθεί για να πραγματοποιήσει την έρευνά του (**αυτό συνήθως καταλαμβάνει την τελευταία παράγραφο της εισαγωγής**).

2. Μέθοδος

Σε αυτό το τμήμα της ερευνητικής μελέτης γίνεται μια λεπτομερής και εμπειριστατωμένη παρουσίαση της μεθοδολογικής πορείας που ακολουθήθηκε κατά τη διάρκεια της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, δίνονται πληροφορίες τόσο για το δείγμα των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα, όσο και για το υλικό που χρησιμοποιήθηκε καθώς και τη διαδικασία που ακολουθήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων. Πολλές φορές παρουσιάζεται και η στατιστική ανάλυση που θα χρησιμοποιηθεί για την ανάλυση των δεδομένων που έχουν συλλεχθεί.

Το κεφάλαιο της Μεθόδου χωρίζεται σε τρία επιμέρους τμήματα: α) *Το δείγμα*, β) *Το/τα εργαλεία*, και γ) *Η διαδικασία*.

2.1. Το Δείγμα (Συμμετέχοντες)

Σε αυτό το τμήμα της μεθόδου γίνεται αναλυτική παρουσίαση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα. Αναφέρεται ο συνολικός αριθμός τους και ο αριθμός κάθε επιμέρους ομάδας με βάση διάφορα δημογραφικά ή άλλα χαρακτηριστικά, όπως είναι το φύλο, η ηλικία, το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η οικογενειακή κατάσταση, ο τόπος διαμονής, η εργασιακή τους κατάσταση, κλπ. Αναφέρεται με λεπτομέρεια ο τρόπος επιλογής του δείγματος ενώ θα πρέπει να τεκμηριώνεται και η επιλογή της συγκεκριμένης μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε.

2.2. Εργαλεία

Σε αυτό το δεύτερο μέρος της μεθόδου παρουσιάζονται τα μέσα (π.χ. ερωτηματολόγια, ψυχομετρικά τεστ, όργανα, εκπαιδευτικό υλικό, κλπ.) που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων. Για κάθε μέσο που χρησιμοποιήθηκε θα πρέπει να γίνει μια λεπτομερής παρουσίαση αναφορικά με το τι μετρά, πώς το μετρά, καθώς και όλα του τα χαρακτηριστικά (π.χ. δείκτες

² Όλα όσα αναφέρονται σε αυτό το κεφάλαιο ισχύουν και για την συγγραφή οποιασδήποτε ερευνητικής εργασίας που στοχεύει να δημοσιοποιηθεί και να δημοσιευτεί σε κάποιο από τα επιστημονικά περιοδικά του χώρου.

αξιοπιστίας, δείκτες εγκυρότητας, νόρμες, κλπ.). Επιπρόσθετα, θα πρέπει για κάθε εργαλείο να παρατίθεται πλήρης βιβλιογραφική παραπομπή (δηλ., συγγραφέας/εις, τίτλος, ημερομηνία έκδοσης).

Σε περίπτωση που έχουν χρησιμοποιηθεί εργαλεία τα οποία δεν έχουν δημοσιευτεί προηγουμένως, θα πρέπει να γίνει λεπτομερής παρουσίαση των βημάτων που ακολουθήθηκαν για την κατασκευή τους, καθώς και να παρουσιαστούν τα βασικά τους ψυχομετρικά χαρακτηριστικά που τεκμηριώνουν την επιστημονική τους ορθότητα.

2.3. Διαδικασία

Σε αυτό το τμήμα της μεθόδου παρουσιάζονται τα βήματα που ακολουθήθηκαν σε κάθε στάδιο εκτέλεσης της συγκεκριμένης έρευνας. Δίνονται πληροφορίες για τις οδηγίες που ακολούθησαν οι συμμετέχοντες στην έρευνα, ο τρόπος με τον οποίο χωρίστηκαν οι ομάδες των συμμετεχόντων, η σειρά παρουσίασης και συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων ή των τεστ που χρησιμοποιήθηκαν, κ.ά. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να δίνονται πληροφορίες για το πώς επιλέχθηκαν τα άτομα που συμμετέχουν στην έρευνα και με ποιο αντίτιμο (αν υπάρχει) δέχθηκαν να συμμετέχουν. Σε περίπτωση που το/τα ερωτηματολόγια ήταν σε άλλη γλώσσα, θα πρέπει να δοθούν πληροφορίες για τη μέθοδο μετάφρασης και στάθμισης από τη γλώσσα που ήταν γραμμένο στη γλώσσα την οποία χρησιμοποιήθηκε στα πλαίσια της έρευνας. Σημαντική πληροφορία επίσης αποτελεί ο χρόνος που χρειάστηκε να πραγματοποιηθεί η έρευνα για κάθε συμμετέχοντα καθώς και ο τόπος στον οποίο πραγματοποιήθηκε.

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι το τμήμα της μεθόδου θα πρέπει να πληροφορεί τον αναγνώστη «τι» κάναμε και «πώς το κάναμε» σε τέτοιο βαθμό λεπτομέρειας, ώστε να μπορεί με ευκολία να ξανακάνει την έρευνα κάτω από τις ίδιες ακριβώς συνθήκες.

3. Αποτελέσματα

Σε αυτό το τμήμα παρουσιάζονται τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν κατά τη διάρκεια της έρευνας καθώς και η στατιστική τους επεξεργασία. Στην αρχή, παρουσιάζουμε τα βασικά αποτελέσματα. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα δεδομένα με μια σχετική λεπτομέρεια ώστε να είναι σε θέση ο αναγνώστης να κατανοήσει τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την ανάλυση.

Για να παρουσιάσουμε τα αποτελέσματα της έρευνάς μας, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τόσο πίνακες (ο πιο συχνός τρόπος) όσο και σχεδιαγράμματα διαφόρων μορφών (ιστογράμματα, πίτες, ραβδογράμματα, κλπ).

Η παρουσίαση των ευρημάτων πρέπει να γίνεται με αυστηρά ‘ερευνητικό’ πνεύμα. Δεν θα πρέπει δηλαδή να διατυπώνονται προσωπικές κρίσεις και εκτιμήσεις, αλλά να παρουσιάζονται τα αποτελέσματα όπως ακριβώς προκύπτουν από τη στατιστική ανάλυση. Είναι σημαντικό να τονιστεί, ότι σε αυτό το τμήμα δεν θα πρέπει να σχολιάζονται τα αποτελέσματα που έχουν βρεθεί. Αυτή είναι μια διαδικασία που πραγματοποιείται στο επόμενο τμήμα (Συμπεράσματα). Θα πρέπει να αναφερθούν όλα τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων, ακόμη και αυτά που έρχονται σε αντίθεση με την ή τις υποθέσεις που έχουν διατυπωθεί.

3.1. Παρουσίαση στατιστικών αποτελεσμάτων:

Όταν παρουσιάζονται αποτελέσματα επαγωγικής στατιστικής (π.χ. κριτήριο t , κριτήριο F , χ^2 , κλπ.) θα πρέπει να αναφέρονται οι σχετικές πληροφορίες που ενημερώνουν τον αναγνώστη για το βαθμό ή την τιμή του στατιστικού κριτηρίου, τους βαθμούς ελευθερίας, το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας, και την κατεύθυνση της επίδρασης. Είναι πολύ σημαντικό, και ταυτόχρονα πολύ ενημερωτικό, να παρουσιάζονται περιγραφικοί στατιστικοί δείκτες (π.χ. μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις). Τέτοιοι πίνακες μπαίνουν συνήθως στην αρχή του τμήματος των αποτελεσμάτων. Παρακάτω, ακολουθούν συγκεκριμένα παραδείγματα παρουσίασης στατιστικών αποτελεσμάτων για τα πιο σημαντικά στατιστικά κριτήρια:

Στατιστικό Κριτήριο	Παρουσίαση Αποτελέσματος μέσα στο κείμενο
Κριτήριο r	$r(135) = 0,78, p = 0,002$
Κριτήριο t	$t(135) = -2,58, p = 0,03$
Κριτήριο F	$F(4, 131) = 1,26, ns$

Κριτήριο χ^2	$\chi^2 (135) = 0,78, ns$
Περιγραφικοί Δείκτες	Παρουσίαση Δείκτη μέσα στο κείμενο και στον Πίνακα
Μέσος Όρος	Μ.Ο = 45,32
Διάμεσος	$\Delta\mu = 43,34$
Δεσπόζουσα Τιμή	$\Delta\sigma\pi = 42,23$
Τυπική Απόκλιση	$\tau.α = 3,43$
Μέγεθος Δείγματος	$N = 345$

4. Συμπεράσματα

Το τέταρτο και τελευταίο κατά σειρά τμήμα μιας εμπειρικής έρευνας είναι τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την ανάλυση της στατιστικής επεξεργασίας. Στο στάδιο αυτό γίνεται ο ελεύθερος σχολιασμός αλλά και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων, σε σχέση με τις υποθέσεις που είχαν διατυπωθεί στην αρχή της έρευνας.

Σημαντική θέση σε αυτό το τμήμα της εργασίας κατέχει και η προσπάθεια του συγγραφέα-ερευνητή να συσχετίσει τα ευρήματα που προέκυψαν από τη συγκεκριμένη έρευνα τόσο με υπάρχουσες θεωρίες και θεωρητικά πρότυπα, όσο και με αποτελέσματα από προηγούμενες έρευνες πάνω στο συγκεκριμένο θέμα.

Η εργασία ολοκληρώνεται με την παρουσίαση των αδύναμων σημείων της συγκεκριμένης έρευνας καθώς και το ρόλο που αυτά τα σημεία είναι πιθανόν να έπαιξαν στη διαμόρφωση των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων, ενώ προτείνονται ερευνητικά ερωτήματα που δεν απαντήθηκαν σε αυτή την έρευνα, και τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για μελλοντικές έρευνες που σκοπό θα έχουν την πληρέστερη διερεύνηση του θέματος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι - Ο ΤΙΤΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ / ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΣΕΛΙΔΑΣ ΤΙΤΛΟΥ

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ**

**ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
Του Δημητρίου Νικολάου**

ΘΕΜΑ: «Οι Μορφές Κοινωνικής Επιλογής στο Ελληνικό Σχολείο»

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΟΝΟΜΑ	ΒΑΘΜΙΔΑ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ...	Επιβλέπων
		ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ...	Μέλος συμβουλευτικής Επιτροπής
		ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ...	Μέλος συμβουλευτικής Επιτροπής
		ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ...	Μέλος εξεταστικής επιτροπής
		ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ...	Μέλος εξεταστικής επιτροπής
		ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ...	Μέλος εξεταστικής επιτροπής
		ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ...	Μέλος εξεταστικής επιτροπής

Ρόδος, 2004

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ - ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΒΙΒΛΙΑ

Ball, S.J., Maguire, M. & MacRae, S. (2000). *Choice, Pathways and Transitions Post-16: New Youth, New Economies in the Global City*. London & New York: Routledge/Falmer.

Μουσούρου, Λουκία (1989). *Κοινωνιολογία της Σύγχρονης Οικογένειας*. Αθήνα: Gutenberg.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Abramovitch, R., & Johnson, L. C. (1992). Children's perceptions of parental work. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 24, 319-332. [ή 24: 319-332]

Ηλιού, Μ. (1976). Γεωγραφική κατανομή εκπαιδευτικών ευκαιριών. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*. Τόμος 28, σσ. 259-274. [ή 28: 259-274]

ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ

Bates, I. (1993b). A job which is Right for me? Social class, gender and individualisation. In I. Bates and G. Riseborough (eds.) *Youth and Inequality*. Buckingham: Open University Press.

Παπαδάκης, Μ. και Σιάμπος, Γ. (1995). Δημογραφικές εξελίξεις και προοπτικές του Ελληνικού πληθυσμού. 1951-2041. Στο Λαμπίρη-Δημάκη, Ι. και Ν. Κυριαζή (επιμ.) *Η Ελληνική Κοινωνία στο Τέλος του 20ου Αιώνα* (σσ. 29-63). Αθήνα: Παπαζήσης.

ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ & ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΣΕ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Nikta, A. (1991). Reform of Greek secondary education from 1974 to 1989. (Unpublished Ph. D. Thesis, University of Manchester).

Τσαούσης, Ι. (1997). Η θεωρία των πέντε παραγόντων στον ελληνικό πληθυσμό: Το τεστ χαρακτηριστικών προσωπικότητας (ΤΕΧΑΠ). (Ελεύθερη ανακοίνωση στο 6^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας, Αθήνα).

ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Fowler, R.C. (April 22, 2003). The Massachusetts Signing Bonus Program for New Teachers: A model of teacher preparation worth copying? *Education Policy Analysis Archives*, 11(13). Ημερομηνία πρόσβασης [date] από <http://epaa.asu.edu/epaa/v11n13/>.

**ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ & ΓΛΩΣΣΑΣ**

ΒΙΒΛΙΑ

Αμπατζοπούλου Φ., *Η ποίηση στον καιρό του τραβήγματος της ψηλής σκάλας*, Στιγμή, Αθήνα, 1987.

Genette G., *Seuils, Seuil, Paris, 1987.*

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Deliyanni-Kouimtzi V., “Father is out shopping because mother is at work... Greek Primary School reading texts as an example of educational policy for gender equality”, στο περ. *Gender and Education*, vol. 4, No ½, 1992, σσ. 67-79.

ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ

Γιαννικοπούλου Α., “Τα ποιήματα της βροχής: μία απόπειρα παρουσίασης της ποίησης στο νηπιαγωγείο”, στο **Β. Αποστολίδου και Ε. Χοντολίδου (επιμ.)**, *Λογοτεχνία και Εκπαίδευση*, Τυπωθήτω/Δαρδανός, Αθήνα, 1999, σσ. 199-219.

ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ & ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΣΕ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Papon F., *La creativite a l' ecole*, Universite Montpellier III, Paul Valery, 1993, (αδημ. διατριβή).

ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ως έχει.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

➤ Από άρθρο σε επιστημονικό περιοδικό

Πανταζής, Ι. (2002). Η επίδραση του άγχους στη σχολική επίδοση. *Ψυχολογία*, 12 (2), 45-57.

➤ Από βιβλίο

John, P. O., & Peter, D. (2001). *Essentials of Psychological Testing* (2nd Ed.). New York: Routledge.

➤ Από κεφάλαιο σε βιβλίο που έχει επιμεληθεί ένας ή περισσότεροι επιμελητές

Goldberg, L. (2003). Studies of the Big Five Questionnaire. In B. De Raad & M. Perugini (Eds.), *Big Five Assessment*. Seattle: Hogrefe & Huber Publishers

➤ Από πρακτικά συνεδρίων

Lanktree, C., & Briere, J. (1991, January). *Early data on the Trauma Symptom Checklist for Children (TSC-C)*. Paper presented at the 6th European Congress on Developmental Psychology, Spetses, Greece.

➤ Από Διδακτορικές διατριβές και διπλωματικές εργασίες

Παπαδόπουλος, Δ. (1978). *Ο ρόλος της ικανοποίησης από την εργασία στην απόδοση του εργαζομένου*. Μη δημοσιευμένη διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα.

➤ Από ηλεκτρονικές σελίδες στο διαδίκτυο

Benton Foundation. (1988, July 7). Barriers to closing the gap. In *Losing ground bit by bit: Low-income communities in the information age* (chapter 2). Retrieved from <http://www.benton.org/Library/Low-Income/two.html>

➤ Από άλλα ηλεκτρονικά μέσα (π.χ. CD-ROMs, κλπ.)

Bower, D. L. (1993). *Employee assistant programs supervisory referrals: Characteristics of referring and nonreferring supervisors* [CD-ROM]. Abstract from: SilverPlatter File: PsychLit Item: 80-16351.

➤ Από εφημερίδες και περιοδικά

Περιοδικό:

Posner, M. I. (1993, October 29). Seeing the mind. *Science*, 262, 673-674.

Εφημερίδα (χωρίς συγγραφέα):

Η επιθετικότητα στο χώρο του σχολείου. (2003, 23 Οκτωβρίου). *Ελευθεροτυπία*, σελ. 34

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ - ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ (ΠΙΝΑΚΕΣ, ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ...)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΙΝΑΚΑ 1

Πίνακας 1

Συμμετοχή πληθυσμού 16-18 ετών στην ανώτερη λυκειακή εκπαίδευση, ανά περιφέρεια και φύλο, 1960-61 & 1970-71

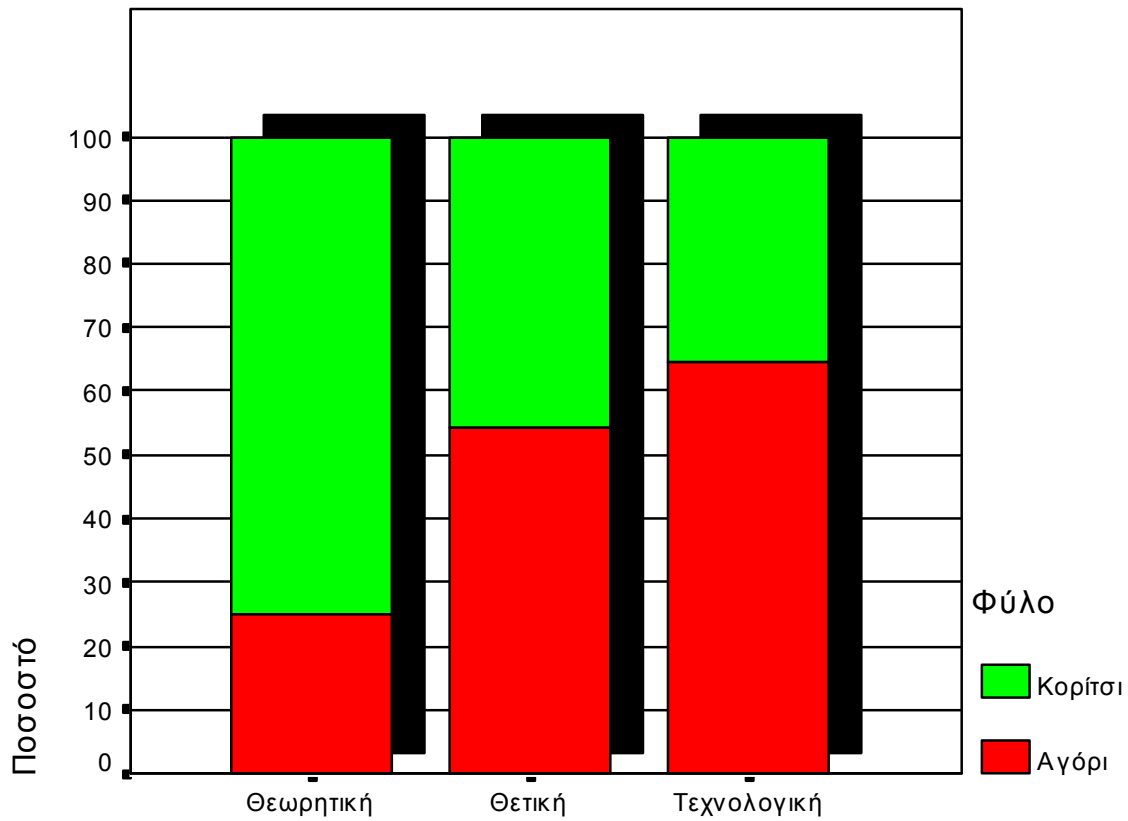
	1960-61		1970-71	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Περιφέρεια				
Σύνολο	30	23.5	35.8	38
Περιφέρεια Πρωτευούσης	43.9	42.1	38.2	43.8
Στερεά Ελλάδα & Εύβοια	24.1	15.5	29.8	30
Πελοπόννησος	31	25.3	36.9	41.9
Ιόνια Νησιά	28.5	21	38.8	31.8
Ήπειρος	29.6	11.1	36.2	32.7
Θεσσαλία	23.8	13.4	40.7	38.2
Μακεδονία	24.8	19	33.1	36.6
Θράκη	13.9	11.6	27	23.5
Νησιά Αιγαίου	27.3	20.4	39.2	32.1
Κρήτη	29.7	24.6	38.1	42.7

Πηγή: ΥΠΕΠΘ, Στατιστικά Εκπαίδευσης, 1970-71.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΙΝΑΚΑ 2**ΠΙΝΑΚΑΣ Ι****ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ 16-18 ΕΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΕΡΗ ΛΥΚΕΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΑΝΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΟ, 1960-61 & 1970-71**

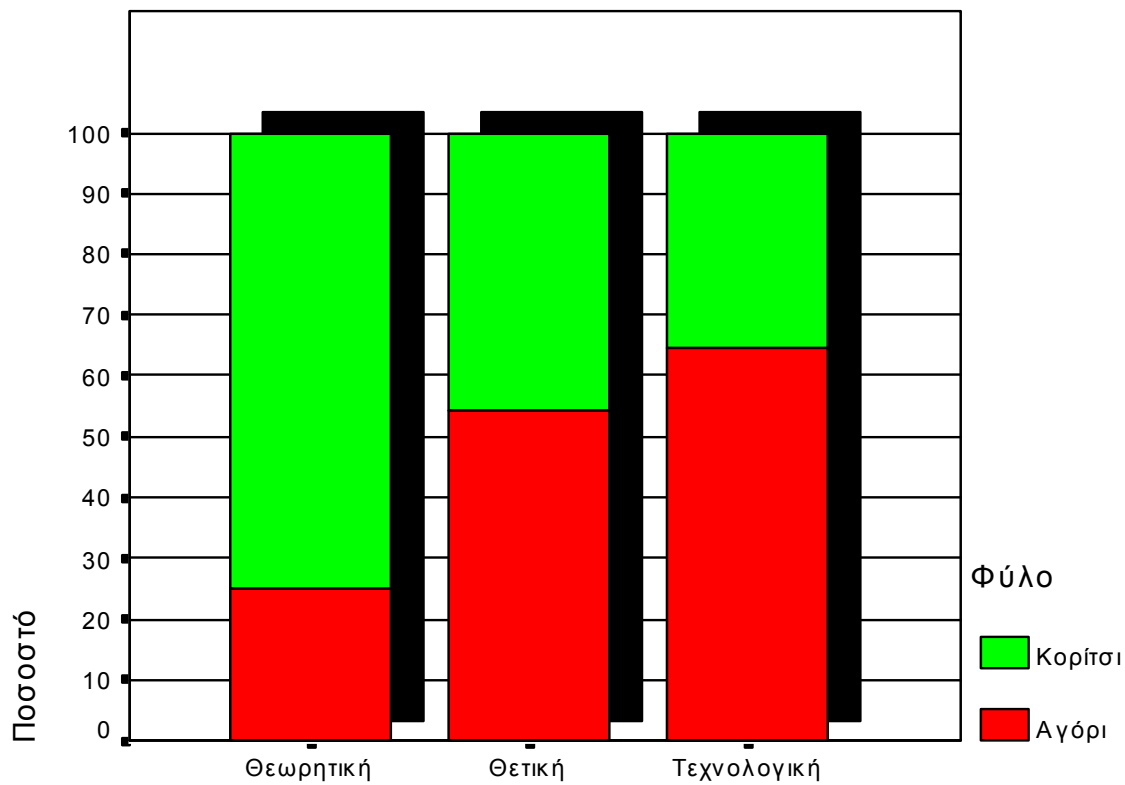
	1960-61		1970-71	
	Αγόρια	Κορίτσια	Αγόρια	Κορίτσια
Περιφέρεια				
Σύνολο	30	23.5	35.8	38
Περιφέρεια Πρωτευούσης	43.9	42.1	38.2	43.8
Στερεά Ελλάδα & Εύβοια	24.1	15.5	29.8	30
Πελοπόννησος	31	25.3	36.9	41.9
Ιόνια Νησιά	28.5	21	38.8	31.8
Ήπειρος	29.6	11.1	36.2	32.7
Θεσσαλία	23.8	13.4	40.7	38.2
Μακεδονία	24.8	19	33.1	36.6
Θράκη	13.9	11.6	27	23.5
Νησιά Αιγαίου	27.3	20.4	39.2	32.1
Κρήτη	29.7	24.6	38.1	42.7

Πηγή: ΥΠΕΠΘ, Στατιστικά Εκπαίδευσης, 1970-71.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ 1

Τι κατεύθυνση θέλεις να ακολουθήσεις στο Ε.Λύκειο;

Γράφημα 1
Κατεύθυνση ενιαίου λυκείου ανά φύλο ερωτώμενου

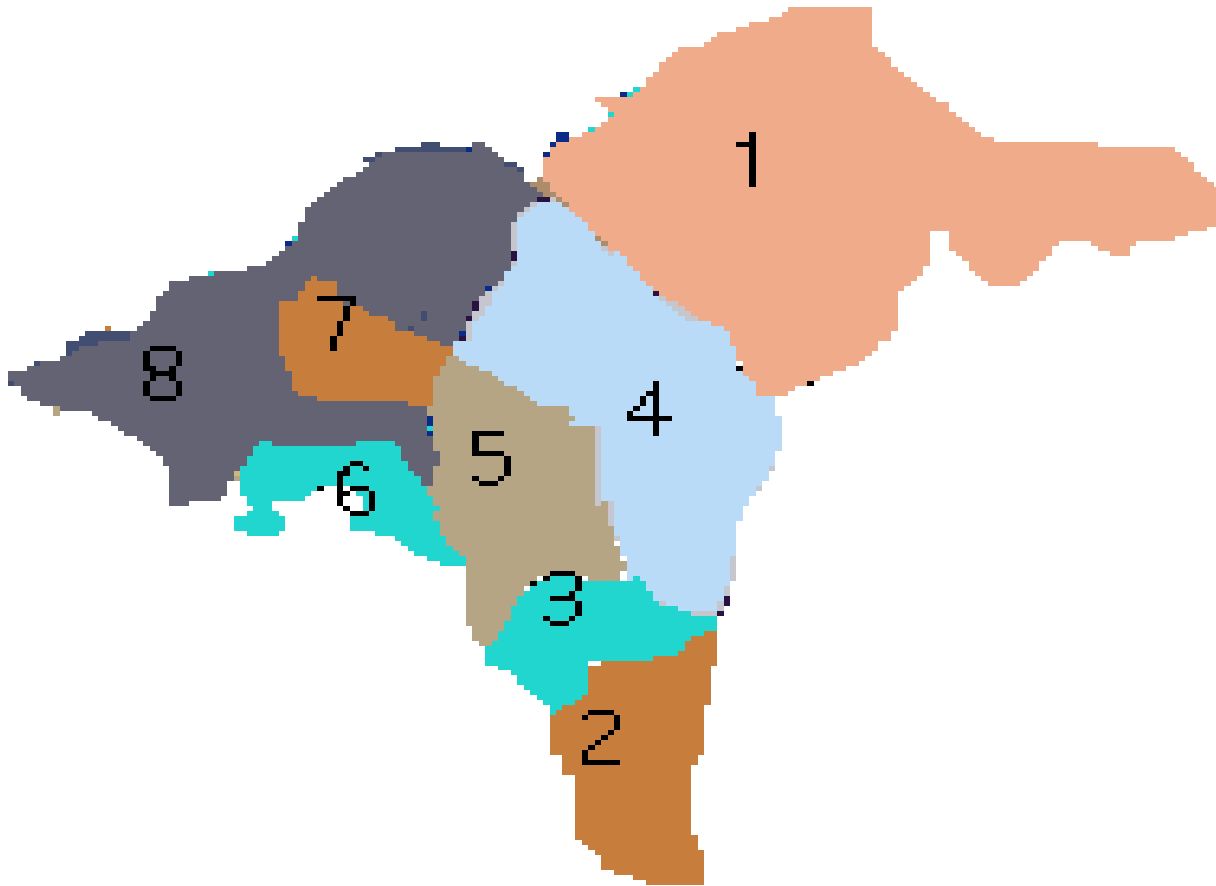
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΓΡΑΦΗΜΑΤΟΣ 2**ΓΡΑΦΗΜΑ 1****ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΑΝΑ ΦΥΛΟ ΕΡΩΤΩΜΕΝΟΥ**

Τι κατεύθυνση θέλεις να ακολουθήσεις στο Ε.Λύκειο;

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΧΑΡΤΗ Ή ΑΛΛΗΣ ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ

ΧΑΡΤΗΣ 1

ΟΙ 8 'ΘΥΛΑΚΕΣ' ΤΗΣ ΣΤΡΩΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

0 5 km.

- 1= Βόρεια & Βορειοανατολικά προάστεια (Κηφισιά, Ψυχικό κλπ.).
- 2= Νότια προάστεια (Γλυφάδα, Βουλιγαμένη κλπ.).
- 3= Ελληνικό, Άλιμος, Π. Φάληρο.
- 4= Πλειοψηφία διαμερισμάτων Δ. Αθηναίων, Αγ. Παρασκευή, Χολαργός, Μαρούσι και ανατολικοί δήμοι (Βύρωνας, Αργυρούπολη, Ηλιούπολη, Υμηττός).
- 5= Διαμέρισμα 3 Δ. Αθηναίων, Ζωγράφου, Ν. Σμύρνη, Α. Δημήτριος, Καλλιθέα.
- 6= Πειραιάς.
- 7= Περιστέρι.
- 8= Δυτικά προάστεια (Μοσχάτο, Ταύρος, Κορυδαλλός, Νίκαια κλπ.)